

РЕЦЕНЗИЯ

**от проф. д.пс.н. Веселин Костов Василев
Пловдивски университет „Паисий Хилендарски“**

**на дисертационен труд за присъждане на образователна и научна степен „доктор“
в област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки,
професионално направление 3.2. Психология
докторска програма „Педагогическа и възрастова психология“**

Автор: Жанета Василева Ямалиева

**Тема: ПРОБЛЕМЪТ ЗА МОРАЛНОТО ЛИЦЕМЕРИЕ В ПРЕХОДА КЪМ
ЗРЕЛОСТТА**

Научен ръководител: Проф. дпн Румен Стаматов

1. Общо представяне на процедурата и кратки биографични данни за докторанта

Съгласно заповедта на Ректора на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“ съм определен за член на Научното жури по процедурата за защита на дисертационен труд на тема „Психично благополучие и смисъл на живота в прехода към зрелостта“ за придобиване на образователната и научна степен „Доктор“ в област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки”, професионално направление 3. 2. Психология, докторска програма „Педагогическа и възрастова психология”.

Автор на дисертацията е Жанета Василева Ямалиева, редовен докторант към катедра „Психология” с научен ръководител проф. дпн Румен Стаматов.

Представеният от Жанета Ямалиева комплект материали на хартиен и електронен носител е в съответствие с изискванията на Правилника за развитие на академичния състав на Пловдивския университет и включва всички предвидени документи.

Кратки биографични данни за докторанта

Жанета Ямалиева е родена през 1986 г., психологическото си образование е завършила в Пловдивския университет – бакалавърската специалност психология през 2009 г., специализация по Консултативна психология през 2010 г. и магистърска степен по Приложна психология е придобила също в ПУ през 2011 г. Редовен докторант в докторска

програма „Педагогическа и възрастова психология“ при катедра „Психология“ на ПУ „Паисий Хилендарски“ е от 2015 г.

Докторантката Жанета Ямалиева вече притежава разнообразен професионален опит на компютърен оператор и инспектор в митница, който в някои аспекти (организационна дейност, координиране на работата на екипи) е близко до психологическата практика. В докторантския срок се прояви като амбициозен психолог и е готова за защитата на своя дисертационен труд.

2. Актуалност на тематиката и целесъобразност на поставените цели и задачи

Тематиката на дисертационната разработка на Жанета Ямалиева е несъмнено актуална и практически значима (основно за възпитателната практика), тъй като в нашата изследователска психологическа традиция изследванията върху морално-етичната феноменология и моралното развитие в различните възрасти са извънредно редки (буквално оскъдни). А без успешното постигане на морално съзнание и морална идентичност едва ли може да се приеме, че личностно развитие в юношеската възраст, т. е. в прехода към зрялостта, е приключило успешно.

И без специално проучване може да се твърди, че специфичния и тънко разграничен проблем за моралното лицемерие – и в морално-етичен план, и в плана на психологическата проблематика – няма предшественик в българската психологическа традиция, което привнася актуалност към тематиката на рецензираната дисертация.

Докторантът Жанета Ямалиева формулира своите изследователски цели и и подробно задачи напълно по правилата на съвременните емпирични психологически изследвания и тяхната целесъобразност е несъмнена.

3. Познаване на проблема

Докторантката несъмнено познава проблема – както в общотеоретичния му контекст, така и в детайлите; отново ще подчертая, че проблемът за моралното лицемерие е новаторски за нашата психологическа традиция. За това добро познаване свидетелства и коректната постановка на цялостното изследване, което в някои от своите аспекти притежава характеристики на позабравения в съвременната психология експеримент.

Да се трансформира моралната (всъщност – не съвсем морална) максима, че хората всъщност не се стремят толкова да бъдат морални, а по-скоро се стараят да изглеждат морални (в очите на другите, а навярно и в собствените си очи), в конкретна програма за емпирично психологическо изследване, за да се верифицира тази твърде абстрактна максима, това никак не е лесна изследователска задача. Успешното ѝ решаване е сериозно доказателство, че Жанета Ямалиева добре познава проблема. Към това ще прибавя и подробния и аналитичен обзор, в който представя наличните теоретични възгледи по него.

4. Методика на изследването

В наше време тотално преобладаващият инструментариум на емпиричните психологически изследвания са самооценъчните тестове/въпросници. Докато използването на изследователска методика, в която са приложени експериментални процедури, изследователят активно, макар и скрито участва в насочването и открояването на поведението на изследваните, ловко варира условията и контролира значимите променливи величини, си е истинска рядкост, свеж полъх в емпиричната психология и следва решително да се поддържа и приветство. Поради това откроявам изборът на методика като успешна и силна страна на рецензираната дисертация.

Изследователският замисъл на Жанета Ямалиева е целенасочен и осмислен от шест хипотези, които „звучат“ логично и основателно върху теоретичния фон на предшестващия изследването литературен обзор и анализ.

5. Характеристика и оценка на дисертационния труд и приносите в него

Дисертационният труд на Ж. Ямалиева е структуриран малко необичайно – в две глави (заедно с въведение и кратко заключение). Първа глава е посветена на анализа на конструкта морално лицемерие, който е разгледан в контекста на добродетелите и ценностите, както и в контекста на изследването на моралното мислене, моралната мотивация и моралната идентичност. Моралното лицемерие е отграничено чрез противопоставяне с моралния интегритет; изборът на този конструкт за означаване на житейския феномен „единство на думи и дела“ навява алюзии с един сходен конструкт – знаменитата Карл-Роджърсова „конгруентност“.

Обзорът-анализ, както и замисълът и инструментариума на емпиричното изследване имат за съдържателен център концепцията на Чарлз Даниъл Батсън (като докторантката е разширила съдържателния обхват на експерименталната процедура, включвайки в нея елемент на естествен експеримент – избор на материали, улесняващи участието в изпит, а също обяснителния конструкт ориентация към другия). Изследването на Жанета Ямалиева попада в категорията на верифициращите (проверяващи и потвърждаващи) изследвания, но в него могат да се открият и някои интересни оригинални моменти, които може би докторантката е трябвало по-смело да открие. Аз ще открия интересния замисъл на докторантката към поведенческите експериментални прояви на изследваните лица (направения морален избор) да се добавят и техните самопреценки – преценката за справедливостта на избрания начин на действие и за степента на удовлетвореност от взетото решение.

Анализът на емпиричните данни е ориентиран основно към установяването на съотношението между избора в свой интерес и справедливия избор (чрез хвърляне на монета), като са проследени корелациите с различни фактори и променливи (напр. пол), а специално е изследвано влиянието и значението на фактора, наричан „условие Познанство/Непознанство“. Приложен е уместно подбран набор от статистически процедури. Обособен е раздел (параграф) „Обобщена дискусия“, който съчетава теоритичния анализ и анализа на емпиричните данни, а в „Обобщение и изводи относно проверката на хипотезите“ получените резултати са осмислени съотнесено с предпоставените хипотези (повечето от които напълно или частично се потвърждават). В заключението е откроена поведенческата тенденция в условията на познанство и близост субектите да действат в по-висока степен в полза на другия.

6. Преценка на публикациите и личния принос на докторанта

Списъкът на публикациите по темата на дисертацията включва 5 заглавия (една от публикациите е под печат), като всички са в списания и сборници, издадени в Пловдивския университет. Може да се счита, че научната общност е имала възможност да се запознае с основното съдържание на дисертационния труд на Жанета Ямалиева. Личният принос на докторантката в разработването на дисертацията е извън всякакво съмнение. Самите

приноси, открити от докторантката, са основателни, но към формулирането им могат да се отправят някои бележки и препоръки.

7. Автореферат

Авторефератът в обем 31 страници представя както теоретичния обзор в неговите най-съществени съдържателни моменти, така и модела и съдържанието на собственото емпирично изследване и така читателят може напълно да се запознае напълно с дисертационния труд на докторанта.

8. Критични бележки и препоръки

Отделни несъществени критични бележки (някои вече направих) не снижават общото впечатление от дисертационния труд на Жанета Ямалиева, което е положително. На места текстът може да звучи по-ясно, срещат се някои текстови повторения. Структурирането само в две глави е необичайно за дисертационни разработки.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Рецензията на дисертационен труд на Жанета Ямалиева съдържа нетрадиционно, интересно и съдържателно психологическо изследване, разположено на допирните точки на морално-етичната проблемна и приложната област „Морално развитие“ с психологическата наука. Докторантката показва както добра теоретична подготовка, така и придобити умения за организиране и провеждане на емпирично психологическо изследване. Дисертацията притежава необходимите качества, за да бъде присъдена на нейната авторка – Жанета Василева Ямалиева – образователната и научна степен „Доктор“, и аз препоръчвам на уважаемите членове на научното жури да гласуват за това.

02. 05. 2019 г.

Гр. Пловдив

Рецензент:

/Проф. д.пс.н. Веселин Василев/

